

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 222/2022-60

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla a Martina Vernarského (sudca spravodajca) v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavných sťažnostiach sťažovateľov 1/ [REDACTED], [REDACTED], [REDACTED], a 2/ [REDACTED], [REDACTED], právne zastúpených JUDr. Andrejom Garom, advokátom, Štefánikova 14, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Prievidza v konaní sp. zn. 18P/54/2019 takto

r o z h o d o l :

1. Postupom Okresného súdu Prievidza v konaní sp. zn. 18P/54/2019 **bolo porušené** základné právo sťažovateľa [REDACTED], [REDACTED], na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Postupom Okresného súdu Prievidza v konaní sp. zn. 18P/54/2019 **bolo porušené** základné právo maloletého sťažovateľa [REDACTED] na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základné právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 a 2 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, základné právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť podľa čl. 41 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky, právo na starostlivosť rodičov podľa čl. 7 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa a právo nebyť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do rodinného života podľa čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa.

3. Sťažovateľom **p r i z n á v a** finančné zadosťučinenie každému **1 000 eur**, ktoré **j e** Okresný súd Prievidza **p o v i n n ý** vyplatiť im do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Okresný súd Prievidza **j e p o v i n n ý** nahradiť sťažovateľom trovy konania **780,33 eur** a zaplatiť ich právnenému zástupcovi sťažovateľov do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Sťažovatelia sa ústavnými sťažnosťami doručenými ústavnému súdu 8. marca 2022 domáhajú vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prejednanie svojej záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), základných práv na rodinný a súkromný život podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, práv na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru postupom Okresného súdu Prievidza (ďalej len „okresný súd“) v rodinnoprávnej veci, v ktorej účastníkmi konania je okrem sťažovateľa 1, ktorý je otcom maloletého sťažovateľa 2, aj matka maloletého (ďalej aj „napadnuté konanie“). Sťažovateľ 2 sa domáha aj vyslovenia porušenia základného práva na rodičovskú výchovu a starostlivosť podľa čl. 41 ods. 4 ústavy, práva na starostlivosť rodičov podľa čl. 7 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa a práva na ochranu pred zasahovaním do rodinného života podľa čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa. Sťažovateľ 1 žiada prikázať okresnému súdu konať v napadnutom konaní bez zbytočných prietáhov. Obaja sťažovatelia žiadajú priznať finančné zadosťučinenie 3 000 eur s tým, že finančné zadosťučinenie sťažovateľa 2 bude vyplatené sťažovateľovi 1.

2. Uznesením ústavného súdu č. k. III. ÚS 171/2022-31 z 24. marca 2022 boli ústavné sťažnosti sťažovateľov spojené na spoločné konanie a uznesením č. k. III. ÚS 222/2022-31 z 12. apríla 2022 boli prijaté na ďalšie konanie v celom rozsahu.

II.

Skutkové východiská

3. Napadnuté konanie, predmetom ktorého je návrh matky na úpravu práv a povinností k maloletému – sťažovateľovi 2 na čas do rozvodu, začalo na okresnom súde 29. júla 2019 doručením návrhu matky. V auguste 2019 okresný súd postúpil spis Okresnému súdu Bratislava IV a po vyriešení sporu o miestnu príslušnosť bol spis 18. novembra 2019 vrátený okresnému súdu. Prvé pojednávanie vo veci sa uskutočnilo 18. decembra 2019, ktoré súd odročil pre účely ďalšieho dokazovania. Okresný súd nariadil znalecké dokazovanie uznesením z 12. marca 2020, proti ktorému matka podala 18. mája 2020 sťažnosť. V ďalšom priebehu konania súd rozhodoval o návrhoch účastníkov na nariadenie neodkladného opatrenia, pričom spis sa z dôvodu rozhodovania o podaných opravných prostriedkoch nachádzal aj na odvolacom súde. Okresný súd 14. decembra 2020 zamietol sťažnosť matky proti nariadeniu znaleckého dokazovania a ustanovil

novú znalkyňu (pôvodne ustanovený znalec sa ospravedlnil pre pracovnú zaneprázdnenosť). Ustanovená znalkyňa predložila 5. mája 2021 vypracovaný znalecký posudok. Ďalšie pojednávanie sa uskutočnilo 21. júla 2021 a bolo odročené pre účely výsluchu znalkyne. Okresný súd neodkladným opatrením zo 4. októbra 2021 nariadeným *ex offi*o zmenil uznesenie č. k. 12P/44/2019 zo 14. októbra 2019 (ktorým bol upravený bežný styk sťažovateľa 1 s maloletým, pozn.), toto uznesenie na základe odvolania matky odvolací súd zrušil a vec vrátil okresnému súdu na nové konanie a rozhodnutie. Pojednávanie, ktoré sa uskutočnilo 10. novembra 2021, bolo po vypočutí znalkyne odročené na účel ďalšieho dokazovania. Po vrátení veci okresný súd ostatným neodkladným opatrením z 20. decembra 2021 v spojení s uznesením krajského súdu č. k. 17CoP/6/2022 z 9. februára 2022 s konečnou platnosťou upravil styk otca s maloletým do právoplatného skončenia konania vo veci samej. Okresný súd na pojednávaní 9. marca 2022 rozhodol meritórnym rozsudkom, proti ktorému účastníci podali odvolania. Krajský súd v Trenčíne (ďalej len „krajský súd“) rozsudkom č. k. 19CoP/20/2022 z 23. júna 2022 rozsudok okresného súdu potvrdil, v časti úpravy styku zmenil a zamietol návrh otca na nariadenie neodkladného opatrenia v odvolacom konaní. Otec podal proti rozsudku krajského súdu 23. septembra 2022 dovolanie.

III.

Argumentácia sťažovateľov

4. Sťažovatelia namietané porušenie svojich označených práv odôvodňujú tým, že v napadnutom konaní doteraz nebolo právoplatne rozhodnuté vo veci samej a v dôsledku neefektívneho postupu okresného súdu sa sťažovateľ 1 nemôže stretávať s maloletým sťažovateľom 2, keďže matka systematicky marí súdom nariadený styk otca s maloletým. Okresný súd vo veci nariadil celkovo 10 pojednávaní, z ktorých sa za takmer 3 roky uskutočnili len 3 pojednávania, čo podčiarkuje neefektívny postup súdu vo veci. Okresný súd v napadnutom konaní postupuje procesne takým spôsobom, aby sťažovateľovi 1 *de facto* znemožnil účinnú ochranu jeho práv, ako aj práv maloletého dieťaťa prostredníctvom inštitútu výkonu rozhodnutia, a to tým, že najprv nariadil výkon rozhodnutia uznesením, ktorým nariadil neodkladné opatrenie, ďalšie úkony však vo veci nevykonal, a to napriek návrhom sťažovateľa 1 na pokračovanie v konaní. Najnovšie okresný súd sústavne mení alebo ruší a následne nariaďuje nový rozsah styku sťažovateľa 1 s maloletým, v dôsledku čoho nie je v konaní možné dospieť ani do štádia nariadenia výkonu konkrétneho rozhodnutia. Toho času existuje už v poradí piate rozhodnutie o bežnom styku sťažovateľa 1 s maloletým. Uvedené nie je možné vnímať inak ako flagrantné porušovanie rodičovských práv sťažovateľa 1, ako aj práv maloletého sťažovateľa 2. Sťažovateľovi 2 je napriek existencii právoplatného rozhodnutia o úprave styku s otcom znemožnené účinné realizovanie jeho práv na starostlivosť a výchovu od oboch rodičov, keď uplynulé dva roky mal *de facto* úplne znemožnený kontakt so svojim biologickým otcom. Okresný súd dlhodobo toleruje stav, keď je sťažovateľovi 2 dlhodobo odopierané právo na akýkoľvek kontakt s otcom. Podľa sťažovateľa 1 nie je možné akceptovať excesívnu dĺžku konania presahujúcu 2 roky a 8 mesiacov, teda tri štvrtiny života maloletého na jednom stupni.

IV.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľov

IV.1. Vyjadrenie okresného súdu:

5. Okresný súd vo svojom vyjadrení k ústavnej sťažnosti uviedol, že vo veci nariadil 10 súdnych pojednávaní, z ktorých dve boli zrušené na žiadosť otca, tri boli zrušené na žiadosť matky, jedno bolo zrušené pre povinnú karanténu sudcu (COVID-19) a štyrikrát súdne pojednávania riadne prebehli. Právny zástupca sťažovateľa 1 mal pritom vedomosť, že súd chce vo veci samej rozhodnúť už na pojednávaní konanom 21. júla 2021, pričom ale trval na svojich návrhoch na ďalšie dokazovanie, z tohto dôvodu bolo pojednávanie odročené pre účely najmä výsluchu znalkyne. Ostatné súdne pojednávanie sa konalo deň po podaní ústavnej sťažnosti, keď mal sťažovateľ 1 vedomosť, že bude rozhodnuté vo veci samej. Súd preto postupoval zákonne, bez zbytočných prieťahov a spôsobom, ktorý pri takomto type konania vyžaduje citlivejší prístup k dokazovaniu s uplatnením vyšetrovacej zásady. Rodičia sú v rozvodovom konaní, nekomunikujú spolu a nevedia sa na úprave práv a povinností k maloletému takmer v ničom dohodnúť. Rodičia sa podrobili dobrovoľne odbornému poradenstvu na referáte poradensko-psychologických služieb úradu práce už od novembra 2019, v čom súd videl nádej na zlepšenie ich vzájomného rodičovského nastavenia. Po tom, čo sa rodičia prestali dobrovoľne zúčastňovať poradenstva, súd im uložil rozhodnutím výchovné opatrenie (povinnosť zúčastniť sa poradenstva) až do právoplatného skončenia konania vo veci samej.

6. Ak súd nariadil neodkladné opatrenia týkajúce sa úpravy styku otca s maloletým, reagoval tak jednak na návrhy rodičov, o ktorých musel rozhodovať, a ak nariadil neodkladné opatrenia „ex off“, reagoval tak na závery znaleckého dokazovania a na vznik nových skutočností oznamovaných účastníkmi vrátane kolízneho opatrovníka. Súd vydal celkovo 9 uznesení, ktorými rozhodoval o neodkladnom opatrení. Nie je pravdivým tvrdenie sťažovateľa 2, že mu bolo konaním okresného súdu znemožnené účinné realizovanie jeho práv na starostlivosť a výchovu od oboch rodičov tým, že uplynulé dva roky mal mať úplne znemožnený kontakt so svojím biologickým otcom. K predĺžovaniu konania vo veci samej prispeli najmä opakované návrhy na nariadenie neodkladných opatrení oboch rodičov, o ktorých súd musel prednostne rozhodnúť a nemohol sa tak aktívne venovať konaniu vo veci samej. Okresný súd prijal všetky opatrenia, ktoré bolo možné od neho očakávať s cieľom zabezpečiť naplnenie práva sťažovateľa 1 na styk so svojím dieťaťom. Ak tieto opatrenia ale nevedli k uspokojivému výsledku, pozitívne povinnosti štátu vyplývajúce z dohovoru nespočívajú v povinnosti dosiahnuť určitý výsledok, ale iba v povinnosti vynaložiť na to prostriedky.

7. Z prehľadu procesných úkonov vyplýva, že okresný súd konal plynulo, efektívne. Na návrh sťažovateľa 1, resp. v záujme úpravy jeho styku s maloletým dieťaťom, vydal niekoľko neodkladných opatrení, rozhodoval o návrhoch matky na nariadenie neodkladných opatrení. Dĺžka konania je ovplyvnená početným predkladaním spisu odvolaciemu súdu v dôsledku podaných odvolaní proti rozhodnutiam súdu o neodkladných opatreniach. Súd konal vo veci s osobitnou rýchlosťou, v každom mesiaci boli vykonané početné úkony zo strany súdu, náročnosť veci si vyžadovala znalecké posúdenie, čo taktiež prispelo k celkovej dĺžke konania. Skutočnosť, že sa fakticky nerealizoval styk sťažovateľa s maloletým, ani v jednom prípade nezapríčinil okresný súd. Vo veci výkonu rozhodnutia č. k. 9Em/1/2020 bolo konanie o výkon rozhodnutia zastavené

z dôvodu uplynutia času po vzniku exekučného titulu. Vo veci sp. zn. 15Em/2/2021 bolo taktiež konanie o výkon rozhodnutia zastavené z dôvodu zrušenia exekučného titulu odvolacím súdom. Konanie sp. zn. 8Em/2/2021 prebieha a nie je právoplatne skončené. Sťažovateľom 1 uvádzané porušenie práva na rodinný a súkromný život vychádza z nerešpektovania súdnych rozhodnutí zo strany matky, čo napokon aj sám konštatuje, preto nejde o ciele konanie súdu zamerané na znemožnenie účinnej ochrany jeho práv a práv maloletého. Súd v danej veci koná sústredene a efektívne, čoho výsledkom je aj vydané rozhodnutie vo veci samej. Daná vec je výnimočná práve správaním účastníkov konania a ich pretrvávajúcou neschopnosťou komunikovať slušne, rešpektujúc druhého rodiča. Súčasťou práva na rodinný a súkromný život je podľa okresného súdu aj zodpovedné nazeranie na svoje konanie s preferenciou záujmu maloletého dieťaťa, k naplneniu čoho však dosiaľ zjavne nedochádza, keďže rodičia nie sú schopní vyriešiť konsenzom žiadnu otázku týkajúcu sa dieťaťa a ich predstava, že akúkoľvek nezhodu či nevyriešené vzájomné konflikty budú riešiť produkovaním podnetov na stále nové a nové konanie, je neudržateľná a nezlučiteľná so záujmom dieťaťa. Ak podľa sťažovateľa 1 dochádza k zásahu do jeho práva na rodinný a súkromný život, nejde o zásah spôsobený súdom. Ústavné sťažnosti preto nie sú dôvodné.

8. Okresný súd súčasne konštatoval, že sťažovatelia nevyužili možnosť podania sťažnosti na prietahy v konaní podľa § 62 zákona č. 757/2004 Z. z. o súdoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, preto prípadné zistené zbytočné prietahy nemôžu mať ústavno-právny rozmer.

IV.2. Replika sťažovateľov:

9. Sťažovatelia vo svojej replike poukázali na konštantnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“), v zmysle ktorej úspešné využitie účinného prostriedku nápravy – ústavnej sťažnosti nie je možné podmieňovať využitím neúčinného prostriedku nápravy, za ktorý ESLP vo všeobecnosti považuje sťažnosť adresovanú predsedovi súdu na prietahy v konaní.

10. Ďalej uviedli, že sa nemožno stotožniť s tvrdením zákonnej sudkyne, že vo veci s uplatnením vyšetrovacej zásady vykonala rozsiahle dokazovanie vedúce k zisteniu „skutočného stavu“ veci. Obaja rodičia proti rozsudku podali rozsiahle odvolania, v ktorých obaja namietajú nedostatočne zistený skutočný stav veci. Čo sa týka samotného rozhodnutia, okresný súd dospel k nesprávnym skutkovým záverom, keď rozhodol o ponechaní maloletého v starostlivosti matky, toto rozhodnutie je neudržateľné, čoho si je plne vedomý aj prvoinštančný súd, ktorý celkom až na 5 miestach v odôvodnení rozsudku poučuje matku, že má „už ale skutočne“ poslednú šancu vyrovnat' sa s porozchodovým stavom a prijať fakt, že dieťa má právo na rozvíjanie vzťahu k obidvom rodičom, pričom ak bude matka brániť styku dieťaťa s otcom, dieťa by malo byť na čas po rozvoде zverené otcovi. Okresný súd tým otcovi na dlhé obdobie *de facto* ďalej zablokoval prístup k synovi, čo sa preukázalo bezprostredne po pojednávaní, počnúc 16. aprílom 2022, keď matka opätovne začala brániť sťažovateľom v kontakte. Okresný súd uznesením č. k. 8Em/2/2021 z 9. mája 2022 nariadil výkon rozhodnutia a zároveň vyzval povinnú (matku) na dobrovoľné plnenie povinnosti s upozornením na možné sankcie, čo zákonná sudkyňa vo „formálne“ nariadenom výkone rozhodnutia neurobila počas 2 rokov napriek opakovaným žiadosťiam sťažovateľa 1. Keďže napadnuté konanie nie je právoplatne skončené, sťažovatelia považujú naďalej ústavnú sťažnosť za dôvodnú. Prvé pojednávanie vo veci sa uskutočnilo 5 mesiacov po podaní návrhu, okresný súd

nerespektoval zákonné lehoty na rozhodovanie, od nariadenia znaleckého dokazovania uznesením z 12. marca 2020 súd až po 9 mesiacoch (14. decembra 2020) rozhodol o sťažnosti matky proti nariadeniu znaleckého dokazovania, až 5. februára 2021 (po takmer roku) zaslal spis ustanovenej znalkyni a až 5. mája 2021 zabezpečil do konania vypracovaný znalecký posudok. Preto neobstojí tvrdenie zákonnej sudkyne, že vo veci konala nepretržite, plynulo, sústredene, efektívne a bez prierahov. Vo vzťahu k žiadostiam o odročenie pojednávania sťažovateľ 1 uviedol, že prekážku na strane jeho právneho zástupcu jednak včas oznámil súdu a zároveň uvedené nespôsobilo žiadne predĺženie konania. Čo sa týka námietky porušenia hmotných práv, sťažovatelia sú toho názoru, že nastolená situácia, keď sa otec nemá možnosť stretávať so synom, vznikla v priamej súvislosti s (ne)konaním okresného súdu, pretože ak považoval tento dlhodobo (aj na základe vykonaného znaleckého dokazovania) za preukázané, že matka je nekooperatívnym rodičom, mohol zmeniť rozhodnutie o osobnej starostlivosti, čím by nežiaduci stav reálne odstránil, čo však neurobil. Počas konania bolo jednoznačne preukázané, že otec má s maloletým výborný vzťah, dieťa ho má rado, chce s ním tráviť čas a jediným rušivým prvkom je matka, ktorá sa nad uvedené nevie povzniesť a okresný súd jej to kvituje a slepo toleruje.

V.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

V.1. K namietanému porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru:

11. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prierahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru ESLP k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (napr. II. ÚS 55/98, I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010).

12. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prierahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04).

13. ESLP pri poskytovaní ochrany práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote zaručeného čl. 6 ods. 1 dohovoru uplatňuje kritérium významu veci z pohľadu sťažovateľa a v tejto súvislosti diferencuje posudzovanie primeranosti plynulosti konania do troch skupín; ide o konania vyžadujúce primeranú rýchlosť, osobitnú rýchlosť alebo výnimočnú rýchlosť (m. m. III. ÚS 254/2015, III. ÚS 181/2011).

14. Ústavný súd pri posudzovaní napadnutého konania vychádzal z kritéria výnimočnej rýchlosti požadovanej v prípadoch konaní o rodičovských právach, medzi ktoré nepochybne patrí aj konanie o úpravu výkonu rodičovských práv a povinností, úpravu styku a určenie výživného na maloleté dieťa. Ústavný súd v rámci svojej rozhodovacej činnosti hodnotil a prisúdil význam plynutia lehoty vo vývoji dieťaťa z hľadiska budovania citových väzieb k osobám, v ktorých výchove a starostlivosti sa nachádza, ako aj k osobám, s ktorými je alebo nie je v pravidelnom kontakte (pozri

II. ÚS 35/01). Judikatúra ústavného súdu tak zdôrazňuje špecifickú povahu konaní, týkajúcich sa rodičovských práv, vyžadujúcich si prístup s osobitnou starostlivosťou (napr. III. ÚS 254/2015).

15. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným priet'ahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (III. ÚS 111/02, IV. ÚS 74/02, III. ÚS 142/03) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitosť veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP v rámci prvého kritéria ústavný súd prihliada aj na predmet sporu (povahu veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľa (I. ÚS 19/00, II. ÚS 32/02). Podľa uvedených kritérií ústavný súd posudzoval aj sťažnosť sťažovateľov.

16. Pokiaľ ide o právnu a faktickú zložitosť veci, ústavný súd konštatuje, že konanie o úpravu práv a povinností k maloletému (zverenie do výchovy, určenie výživného a úprava styku) tvorí bežnú a štandardnú agendu rozhodovania všeobecných súdov, teda nie je po právnej stránke zložitú. Prejednávanú vec však v okolnostiach prípadu sťažovateľov ústavný súd hodnotí ako skutkovo zložitú, najmä z hľadiska potreby vykonania dokazovania, čo bolo dané existenciou vysoko konfliktného vzťahu rodičov maloletého. V konaní bolo nariadené znalecké dokazovanie z dôvodu, že rodičia maloletého sa nevedeli dohodnúť na osobnej starostlivosti ani na úprave styku otca s maloletým. Ústavný súd tiež poukazuje na procesnú aktivitu účastníkov, keď okresný súd v priebehu konania rozhodoval o deviatich návrhoch na nariadenie neodkladného opatrenia. Ani skutkovou zložitou veci však nemožno ospravedlniť neúmernú dĺžku napadnutého konania.

17. Pri hodnotení ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľov v napadnutom konaní, ústavný súd zistil, že aj sťažovateľ 1 prispel svojím správaním k doterajšej dĺžke napadnutého konania. Na ťarchu sťažovateľa 1 z pohľadu zbytočných priet'ahov v napadnutom konaní možno pripísať skutočnosť, že z dôvodov na jeho strane (resp. na strane jeho právneho zástupcu) boli zrušené/odročené dve súdom nariadené pojednávania. Sťažovateľ 1 spôsobil predĺženie napadnutého konania aj svojimi početnými návrhmi na nariadenie neodkladných opatrení (sťažovateľ 1 doručil súdu celkovo sedem návrhov), o ktorých musel okresný súd rozhodnúť, ako aj ďalšími procesnými návrhmi (návrh na zmenu kolízneho opatrovníka a odvolanie proti rozhodnutiu okresného súdu o tomto návrhu, ktoré odvolací súd odmietol, odvolanie proti meritórnemu rozsudku). Ústavný súd pri svojej rozhodovacej činnosti vychádza z názoru, že dĺžku konania, ktorá je dôsledkom úkonov jeho účastníkov alebo ich nečinnosti, nemožno považovať za dôvod na vyslovenie zbytočných priet'ahov v prípade, keď súd o procesných návrhoch sťažovateľa konal a rozhodoval bez zbytočných priet'ahov (napr. II. ÚS 41/00). Na uvedené skutočnosti ústavný súd prihliadol pri úvahe o priznaní primeraného finančného zadost'učinenia.

18. Ústavný súd napokon hodnotil samotný postup okresného súdu v napadnutom konaní. Vychádzal pritom zo svojej konštantnej judikatúry, v zmysle ktorej zbytočné priet'ahy v konaní môžu byť zapríčinené nielen samotnou nečinnosťou všeobecného súdu, ale aj jeho neefektívnou činnosťou, teda takým konaním, ktoré nevedie efektívne k odstráneniu právnej neistoty účastníkov konania (II. ÚS 32/03, IV. ÚS 267/04, IV. ÚS 182/08).

19. Napadnuté konanie o úpravu práv a povinností k maloletému trvalo od podania návrhu 29. júla 2019 do jeho právoplatného skončenia 22. júla 2022 tri roky. Postup okresného súdu v konaní bol v zásade plynulý, jeho dĺžku však negatívne ovplyvnili početné procesné návrhy účastníkov

na oboch stranách, o ktorých bol povinný okresný súd rozhodnúť v krátkych zákonných lehotách, ako aj žiadosti účastníkov o odročenie pojednávania, ktorým okresný súd v piatich prípadoch vyhovel. Spis sa opakovane nachádzal aj na odvolacom súde z dôvodu účastníkmi uplatnených opravných prostriedkov. Ústavný súd poukazuje na dlhotrvajúce znalecké dokazovanie, ktoré súd nariadil 12. marca 2020, ustanovený znalec však v novembri 2020 súdu oznámil, že z dôvodu zaneprázdnenosti nemôže posudok vypracovať, preto v decembri 2020 súd ustanovil novú znalkyňu, ktorá predložila znalecký posudok v máji 2021. Pre objektivitu však treba povedať, že v období od nariadenia znaleckého dokazovania až do predloženia znaleckého posudku okresný súd rozhodoval o štyroch návrhoch na nariadenie neodkladného opatrenia, pričom spis sa z dôvodu podaných odvolaní opakovane nachádzal aj na krajskom súde.

20. Sťažovatelia namietali, že okresný súd im znemožnil účinnú ochranu ich práv prostredníctvom inštitútu výkonu rozhodnutia tým, že najprv nariadil výkon rozhodnutia uznesením, ktorým nariadil neodkladné opatrenie, ďalšie úkony však vo veci nevykonal. Z predloženého spisového materiálu ústavný súd zistil, že bežný styk otca s maloletým do právoplatného skončenia konania vo veci samej bol upravený neodkladným opatrením okresného súdu č. k. 12P/44/2019 zo 14. októbra 2019 v spojení s uznesením krajského súdu č. k. 17CoP/3/2020 z 12. februára 2020 tak, že otec je oprávnený stretávať sa s maloletým každú nepárnu sobotu v čase od 14.00 h do 17.00 h bez prítomnosti matky. Napriek tomu, že okresný súd v bode IV označeného uznesenia zároveň nariadil výkon tohto rozhodnutia, jeho výkon sa nerealizoval. K zmene uznesenia č. k. 12P/44/2019 zo 14. októbra 2019 pritom došlo až uznesením okresného súdu z 20. decembra 2021 v spojení s uznesením krajského súdu č. k. 17CoP/6/2022 z 9. februára 2022 (výkon tohto rozhodnutia okresný súd nariadil uznesením z 9. mája 2022, pozn.). Okresný súd v priebehu konania zároveň nariadil 4 neodkladné opatrenia, ktorými upravil styk otca s maloletým počas vianočných sviatkov, resp. počas letných prázdnin, resp. upravil rozsah styku na základe výsledkov znaleckého dokazovania, k realizácii ich výkonu však nedošlo (v jednom prípade z dôvodu uplynutia času, v druhom prípade z dôvodu zániku exekučného titulu). Tieto neodkladné opatrenia mohol okresný súd vykonať aj bez návrhu, otázka formálneho označenia konania (neexistencia „Em“ spisovej značky) je sekundárnou, keďže vykonávacie konanie môže začať aj bez návrhu. Pochybenia okresného súdu pri nariaďovaní, ale najmä pri výkone jednotlivých neodkladných opatrení sú preto pričítateľné konaniu sp. zn. 18P/54/2019 ako celku, lebo v rámci tohto konania boli neodkladné opatrenia nariaďované a v rámci neho mali byť aj vykonávané. Okresný súd nepristúpil ani k realizácii výkonu rozhodnutia č. k. 12P/44/2019 zo 14. októbra 2019 (vec bola pripojená k napadnutému konaniu, pozn.), ktorého výkon sám nariadil, čo podľa názoru ústavného súdu vyústilo do systematického podávania návrhov na nariadenie neodkladných opatrení, ktorými sťažovateľ 1 chcel docieľiť realizáciu styku s maloletým, ktorý sa nerealizoval najmä z dôvodu nekooperatívneho správania matky.

21. Vychádzajúc z uvedených zistení, ústavný súd hodnotí postup okresného súdu v napadnutom konaní za zdĺhavý a neefektívny, ktorý za súčasného zohľadnenia ostatných dvoch kritérií nemožno považovať za zlučiteľný so základným právom sťažovateľov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a ich právom podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 a 2 výroku tohto nálezu).

V.2. K namietanému porušeniu základných práv podľa čl. 19 ods. 2 a čl. 41 ods. 4 ústavy, práva podľa čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru a práv podľa čl. 7 ods. 1 a čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa:

22. Ústava pojem „súkromný a rodinný život“ bližšie nedefinuje. Keďže základné práva a slobody podľa ústavy je potrebné vykladať a uplatňovať v zmysle a duchu medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách (PL. ÚS 5/93, PL. ÚS 15/98), ústavný súd pri vymedzení obsahu uvedených pojmov prihliadal aj na príslušnú judikatúru ESĽP týkajúcu sa predovšetkým čl. 8 dohovoru, ktorého porušenie postupom okresného súdu v napadnutom konaní sťažovateľa taktiež namietajú.

23. Z čl. 8 dohovoru vyplýva pre vnútroštátne orgány pozitívny záväzok konať tak, aby umožnili rozvoj preukázaného a existujúceho rodinného puta. Mali by prijať všetky vhodné opatrenia, ktoré od nich možno vzhľadom na okolnosti toho-ktorého prípadu rozumne očakávať pre účely umožnenia styku rodiča s dieťaťom (Nuutinen proti Fínsku, rozsudok z 27. 6. 2000, ods. 128).

24. Ústavný súd vo svojej doterajšej judikatúre už vyslovil právny názor, v zmysle ktorého nesplnenie pozitívneho záväzku štátu a jeho orgánov vrátane všeobecných súdov zabezpečiť, resp. poskytnúť účinnú ochranu práv a slobôd jednotlivcov v primeranej lehote, možno považovať aj za neoprávnený zásah do rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy vtedy, ak je nepochybné, že v dôsledku nedostatku existencie meritórneho rozhodnutia sa zhoršuje postavenie dotknutého rodiča v tom zmysle, že rozvíjanie, resp. obnova vzťahu dotknutého rodiča s jeho dieťaťom je v súvislosti s uplynutím času podstatne sťažená (m. m. III. ÚS 351/2014, tiež II. ÚS 566/2016).

25. Vychádzajúc zo záverov uvedených v časti V.1 tohto nálezu, odôvodňujúcich záver o ústavnej neudržateľnosti postupu okresného súdu v napadnutom konaní, ústavný súd konštatuje, že v priamej príčinnej súvislosti s porušením základného práva sťažovateľov na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie ich záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru došlo aj k neoprávnenému zásahu do ich základného práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, resp. podľa čl. 8 ods. 1 a 2 dohovoru (bod 1 a 2 výroku nálezu). V dôsledku neprijatia účinných opatrení okresným súdom v rámci nariadeného výkonu rozhodnutia o úprave styku sťažovateľa 1 s maloletým totiž došlo k podstatnému zhoršeniu postavenia sťažovateľa 1 ako otca maloletého, keďže napriek existencii vykonateľného rozhodnutia súdu mu bol reálne znemožnený výkon jeho rodičovských práv a povinností a ponechaný výhradne na vôľu matky. Skutočnosť, že rodičia dieťaťa nespolupracujú, nezavazuje vnútroštátne orgány povinnosti prijať všetky nevyhnutné a vhodné opatrenia na to, aby boli udržané rodinné putá (napr. Reslová proti Českej republike, rozsudok z 18. 7. 2006, ods. 56). Okresný súd nerealizovaním výkonu rozhodnutia, ktorý *ex officio* nariadil, si nesplnil pozitívny záväzok prijať všetky účinné opatrenia, v dôsledku čoho porušil označené práva sťažovateľov.

26. Rovnako to platí, aj pokiaľ ide o čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa upravujúci priamo aplikovateľné subjektívne právo maloletého sťažovateľa 2 na ochranu pred svojvoľným (arbitrárnym) zasahovaním do jeho súkromného života a rodiny. Zásah do tohto práva maloletého dávali sťažovatelia do súvisu s postupom okresného súdu, ktorý napriek nariadeniu výkonu neodkladného opatrenia (upravujúceho jeho styk s otcom) tento výkon nerealizoval, čo je v rozpore so záujmom maloletého, ktorý má právo na starostlivosť a výchovu od oboch rodičov.

27. Čas zohráva v takomto druhu konania mimoriadnu úlohu, preto súd má pristupovať k opatreniam promptne, aby nedochádzalo uplynutím času k faktickému odobreniu vzniknutého stavu, keď obnovenie vzťahu medzi dieťaťom a rodičom domáhajúcim sa kontaktu je výrazne sťažené, tak ako sa to stalo v tejto veci. V dôsledku nekonania okresného súdu vo veci ním nariadeného výkonu rozhodnutia (neodkladného opatrenia upravujúceho bežný styk sťažovateľa 1 s maloletým) a zdĺhavého postupu okresného súdu v konaní vo veci samej došlo k minimalizovaniu, či dokonca k prerušeniu kontaktu sťažovateľa 2 s otcom, preto podľa názoru ústavného súdu došlo k podstatnému sťaženiu výkonu rodičovských práv sťažovateľa 1 aj do budúcnosti. Takýto faktický stav stavia ústavnú a zákonnú ochranu rodičovstva a rodiny, ako aj práva rodiča skôr do roviny teoretickej ako reálnej a skutočnej.

28. Z tohto dôvodu ústavný súd vyslovil, že v spojení s porušením základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru došlo aj k porušeniu základného práva sťažovateľa 2 na rodičovskú výchovu a starostlivosť zaručeného čl. 41 ods. 4 ústavy, jeho práva na starostlivosť rodičov podľa čl. 7 ods. 1 Dohovoru o právach dieťaťa a práva na ochranu pred zasahovaním do rodinného života podľa čl. 16 Dohovoru o právach dieťaťa (bod 2 výroku tohto nálezu).

29. Vo vzťahu k námietke okresného súdu, že sťažovatelia nevyužili sťažnosť na priet'ahy v konaní podanú predsedovi súdu, ústavný súd pripomína ustálenú judikatúru ESLP, podľa ktorej sťažnosť predsedovi súdu nemožno považovať za účinný prostriedok nápravy (napr. rozsudok Ištván a Ištvánová proti Slovenskej republike z 12. 6. 2012, rozsudok Bednár proti Slovenskej republike z 8. 10. 2013).

VI.

Príkaz konať vo veci a priznanie primeraného finančného zadosťučinenia

30. Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

31. Vzhľadom na skutočnosť, že napadnuté konanie bolo v čase rozhodovania ústavného súdu právoplatne skončené (potvrdzujúcim rozsudkom krajského súdu z 23. júna 2022), ústavný súd osobitný príkaz adresovaný okresnému súdu konať bez zbytočných priet'ahov neformuloval (bod 5 výroku tohto nálezu).

32. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

33. Sťažovatelia v ústavnej sťažnosti žiadajú o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia každému v sume 3 000 eur, ktoré odôvodňujú neprimeranou dĺžkou napadnutého konania, ako aj vzniknutou ujmom, keď od júla 2020 nie je sťažovateľom umožnená realizácia vzájomného stretávania.

34. Cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen deklaráciu porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04). Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti, z ktorých vychádza aj ESLP, ktorý

spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

35. Zohľadňujúc konkrétne okolnosti posudzovanej veci, najmä predmet a charakter posudzovaného konania, povahu a význam dotknutých práv a s tým spojenú nemajetkovú ujmu sťažovateľov, s prihliadnutím na skutkovú zložitost' veci a čiastočný podiel sťažovateľa 1 na vzniknutých priet'ahoch, ako aj na skutočnosť, že vec je toho času právoplatne skončená, ústavný súd považoval priznanie sumy 1 000 eur každému sťažovateľovi za primerané finančné zadosťučinenie podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) (bod 3 výroku nálezu).

36. Ústavný súd nevyhovel časti sťažnosti, v ktorej sťažovatelia žiadali priznať finančné zadosťučinenie nad ústavným súdom priznanú sumu (bod 5 výroku nálezu).

VII. Trovy konania

37. Ústavný súd priznal sťažovateľom (§ 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde) nárok na náhradu trov konania spolu s DPH v celkovej sume 780,33 eur (bod 4 výroku nálezu).

38. Pri výpočte trov právneho zastúpenia sťažovateľov ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov [§ 1 ods. 3, § 11 ods. 3, § 13a ods. 1 písm. a) a c), § 16 ods. 3 a § 18 ods. 3 vyhlášky]. Základná sadzba odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 je 193,50 eur a hodnota režijného paušálu je 11,63 eur. Základná sadzba odmeny sa pri zastupovaní dvoch a viacerých sťažovateľov znižuje o 50 % (§ 13 ods. 2 vyhlášky), teda na sumu 96,75 eur. Sťažovateľom vznikol nárok na náhradu trov konania za tri úkony právnej služby uskutočnené v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie sťažnosti ústavnému súdu, stanovisko k vyjadreniu okresného súdu). Spolu tak náhrada trov právneho zastúpenia za tri úkony právnej služby u dvoch sťažovateľov (6 x 96,75 eur + 6 x 11,63 eur) predstavuje 650,28 eur. Právny zástupca sťažovateľov je platiteľom dane z pridanej hodnoty, preto sa odmena zvyšuje o 20 % DPH. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je okresný súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľov (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 Civilného sporového poriadku) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 20. decembra 2022

Peter Straka
predseda senátu